

Представлены образцы тестовых заданий с целью мониторинга языковой компетенции студентов (фонетической, орфоэпической, орфографической, лексической и др.).

Ключевые слова: тестовые задания, тест, контроль знаний, языковая компетенция.

Borisenko V., Karaman S., Karaman O. Testovy Control as Method of Diagnostics of Educational Achievements of Students

The article deals with theoretical aspects of test tasks creation. The author indicates the necessity of test usage in the process of teaching Ukrainian for specific purposes at economic faculties of higher education institutions.

Key words: test task, test, knowledge check, language competence.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Пентилюк М. І.

УДК 378.22.016:81

О. Горошкіна

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ
„МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН” У
МАГІСТРАТУРІ**

Соціальні зміни в Україні викликали переосмислення підходів до вищої освіти, зміщення акцентів у професіограмі випускника-магістра філологічного факультету. Сьогодні висуває високі вимоги до магістра-філолога – мовної особистості елітарного типу, який повинен володіти рядом сформованих компетентностей, зокрема професійною, комунікативною, лінгвістичною, методичною, соціокультурною тощо.

Серед нових предметів для підготовки магістрів у системі університетської освіти важливе місце посідає „Методика викладання лінгвістичних дисциплін у вищих закладах освіти”, провідним завданням якої надання допомоги магістрантам у формуванні професійної компетентності.

Оскільки університетська методика викладання мовознавчих дисциплін менше розроблена, ніж шкільна, до того ж недостатньо досліджений характер реалізації законів навчання в різних умовах вищої школи, до цього часу актуальною залишається проблема визначення закономірностей, принципів, форм, методів, засобів навчання, а також змісту й структури курсу методики викладання лінгвістичних дисциплін

Різні аспекти методики викладання лінгвістичних дисциплін подано в студіях авторитетних учених. Так, аналіз проблеми дає змогу вказати на такі наукові напрями, як розробка змісту навчання у вишах (П. Білоусенко, О. Біляєв, М. Вашуленко, Н. Голуб, В. Дороз, П. Дудик, А. Загнітко, О. Караман, С. Караман, М. Кочерган, Л. Мацько, В. Мельничайко, Н. Остапенко, Е. Палихата, М. Пентилюк, М. Плющ, О. Семенов, Л. Струганець та ін.), упровадження технологій навчання лінгвістичних дисциплін (В. Бадер, З. Бакум, Є. Голобородько, Н. Голуб, Т. Донченко, І. Дроздова, С. Караман, К. Климова, О. Копусь, О. Любашенко, Г. Михайловська, А. Нікітіна, Н. Остапенко, М. Пентилюк, М. Починкова, Т. Симоненко, Л. Синельникова, В. Статівка, І. Хом'як, Н. Ушакова та ін.), формування дослідницьких умінь студентів-філологів (К. Глуховцева, Ж. Горіна, О. Семенов, Т. Симоненко та ін.). Однак у вітчизняній лінгводидактиці бракує студій, які б висвітлювали лінгводидактичні засади опанування лінгвістичних дисциплін у вишах, що зумовлює актуальність нашої розвідки.

Мета статті: шляхом аналізу наукових праць визначити закономірності, принципи навчання філологічних дисциплін, що мають бути враховані у процесі створення сучасної методики викладання лінгвістичних дисциплін.

Методика викладання лінгвістичних дисциплін у вищих навчальних закладах – це педагогічна прикладна наука, що має свій предмет, завдання й методи дослідження.

Метою курсу є з'ясування загальних і специфічних питань лінгводидактики й методики навчання мовознавчих дисциплін у підготовці студентів на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня „Магістр”. Предметом – процес навчання мовознавчих дисциплін, зокрема його закономірності, зміст, принципи, методи, форми навчання.

До завдань цієї дисципліни належать: визначення мети й завдань навчання лінгвістичних дисциплін; визначення змісту навчання; складання навчальних робочих програм, підручників, методичних посібників; розробка методів, прийомів навчання, адекватних змісту; добір ефективних засобів навчання; визначення критеріїв оцінювання знань, сформованості вмінь і навичок студентів.

Для організації ефективного навчання велике значення має врахування закономірностей, принципів та оптимальний вибір форм, методів, прийомів і засобів навчання, що ґрунтується на нових досягненнях лінгводидактики (М. Вашуленко, Н. Голуб, Т. Донченко, І. Дроздова, С. Караман, К. Климова, О. Любашенко, Н. Остапенко, М. Пентилюк, Т. Симоненко та ін.).

Навчання мовознавчих дисциплін підлягає певним закономірностям, врахування яких сприяє ефективній організації навчального процесу. Закономірностями навчання і засвоєння рідної мови дослідники вважають об'єктивно існуючу залежність результатів засвоєння мовлення від ступеня розвиненості мовленнєвотворчої

системи людини (Л. Федоренко), взаємозв'язок між лінгвістичною теорією і мовленнєвою практикою, залежність наслідків навчання і засвоєння мови від потенціалу мовленнєвого середовища, створеного у процесі навчання і в повсякденному житті (М. Пентилюк). До таких закономірностей відносять: постійну увагу до матерії мови, її звукової системи; розуміння семантики мовних одиниць; здатність засвоювати норму літературної мови; оцінку виражальних можливостей рідної мови; розвиток мовного чуття, дару слова; випереджаючий розвиток усного мовлення; залежність мовленнєвих умінь і навичок від знань граматики і словникового складу мови [7, с. 25].

Постійна увага до матерії мови та її звукової системи сприяє більш ґрунтовному розвитку мовленнєвої компетентності студентів. Матерію української мови становлять фонемі та просодемі – сила голосу, висота тону й тембру звуків, темп і ритм мовлення, які є засобами мелодики та інтенсивності мовлення. Удосконалюючи вимовні навички в студентів, викладач має враховувати особливості фонетики, засоби милозвучності та евфонічні засоби української мови.

Важливою закономірністю розвитку мовленнєвих умінь і навичок є *розуміння семантики мовних одиниць*. Розуміти слово (морфему, словосполучення, речення) – співвідносити його з явищами дійсності, уміти визначати його функції, сприймати та вживати в контексті. Студенти повинні усвідомлювати лексичні й граматичні засоби мови, усвідомивши мову як знакову систему.

Необхідно враховувати *здатність студентів опанувати норми літературної мови*. Мова функціонує в людському суспільстві як упорядкована система знаків та виражається в мовленні, яке підлягає традиційній системі правил (сполучуваність мовних одиниць у мовному потоці, їх послідовність, взаємозалежність). Розвиток мовленнєвої компетентності вимагає від студентів здатності вдосконалювати вміння на основі цих правил. Викладачеві ВНЗ треба пам'ятати, що основи норм у студентів було закладено ще під час навчання в школі, заняття з лінгвістичних, лінгводидактичних, мовленнєвознавчих дисциплін у вищому навчальному закладі передбачають удосконалення цих норм та отримання ґрунтовних знань, які допоможуть застосовувати знання в практичній діяльності.

Процеси сприйняття та створення мовленнєвих висловлювань вимагають *оцінки виражальних можливостей* мови та вмінь користуватися ними в мовленні. Для цього студенти повинні досягнути тонкощі смислових і стилістичних відтінків мовних одиниць, навчитися оцінювати їх виразність, розрізняти семантико-стилістичні особливості багатозначних слів, лексичних і граматичних синонімів, синтаксичних структур, стилістичні колорити текстів різних типів і стилів мовлення. Ця закономірність виявляється не тільки в розумінні суті виразності мови, але й засвоєнні способів вираження емоційності та експресивності в мовленні під час спілкування.

Умовою розвитку мовленнєвої компетентності є вдосконалення *мовного чуття та дару слова*. Цьому сприяють процеси створення та сприйняття мовленнєвих висловлювань на заняттях. Викладач має пам'ятати, що студентам необхідно чути правильне усне мовлення, отже, необхідно працювати над зразковими текстами, що демонструють норми літературної мови та сприяють розвитку дару слова. Володіння мовним чуттям, даром слова – це показник інтелектуально розвиненої людини, мовної особистості. Сьогодні вимагає вчителя, за словами О.Булатової, „особистісно включеного у професію”, такого, який має широкий світогляд, володіє багатьма нетрадиційними технологіями, несе в собі привабливий для дитини гуманістичний потенціал освітнього процесу, вміє вибирати ефективні способи мислення і дії. Значну роль у своїй моделі дослідниця відводить артистизму вчителя, тобто здатності перевтілюватися, бути привабливим, живим, емоційним, експресивним, одухотвореним, володіти багатьма жестами й інтонаціями; мати дар оповідача, відчуття внутрішньої свободи тощо [1].

Успішному розвитку мовленнєвої компетентності студентів-майбутніх учителів сприяє *закономірність залежності мовленнєвих умінь і навичок від знань граматики й словникового складу мови*. Лише за умови ґрунтовного засвоєння основ граматики та володіння великим запасом слів студент – майбутній словесник – успішно оволодіє професійним мовленням.

Названі закономірності по-різному виявляються в процесі розвитку мовленнєвої компетентності. Це залежить від початкового рівня підготовки студентів, їхнього володіння українською мовою, мети й завдань навчання у ВНЗ.

До закономірностей навчання лінгвістичних дисциплін у вишах відносимо: урахування мотивів, внутрішніх прагнень студента, що дозволяє виробити ефективну індивідуальну траєкторію навчання; залежність між взаємодією викладача і студентів та результатами навчання; збереження наступності освіти в системі „школа-ВНЗ”; моделювання майбутньої професійної діяльності студентів; залежність ефективності навчання від методично правильного планування самостійної роботи студентів.

Із закономірностей розвитку мовленнєвих умінь і навичок впливають загальнодидактичні та специфічні принципи, що лежать в основі методики розвитку мовленнєвої компетентності студентів-медиків.

Принципи – це основні положення, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчального процесу відповідно до його мети та закономірностей [6, с. 440].

Загальнодидактичні принципи впливають із психології навчання загалом, вони визначають загальний напрям у розробці стратегії й тактик навчання у виші. Загальнодидактичні принципи знайшли своє відображення в працях Ю. Бабанського, М. Данилова, А. Дістервега, Я. Коменського, В. Оніщука, Г. Песталоцці,

К. Ушинського та інших. До загальнодидактичних принципів традиційно вчені відносять принципи науковості, систематичності, наступності, перспективності, зв'язку теорії з практикою, наочності, свідомості, доступності викладу. Ми вважаємо, що саме на цих загальнодидактичних принципах ґрунтується навчально-виховний процес, використання методів і прийомів, побудова системи вправ, підготовка й проведення занять з лінгвістичних, лінгводидактичних дисциплін

Виклад мовного матеріалу на рівні достовірності, вмотивованості, обґрунтованості з точки зору сучасної лінгвістичної науки забезпечує принцип науковості. „Науковість – це передусім достовірність, точна відповідність викладеного матеріалу тому, що реально існує в житті та встановлено в науці, правильне розкриття сутності явищ та їх ознак, характеристика їх співвідношень і зв'язків з іншими явищами” [8, с. 37 – 38]. Науково обґрунтоване розкриття суті лінгвістичних відомостей сприяє розвитку й удосконаленню в студентів практичних умінь і навичок, розширенню наукового кругозору, навичок пошукового характеру, ознайомленню з новими підходами до вивчення мовних явищ. Реалізація принципу науковості у вищих закладах освіти передбачає своєчасне ознайомлення студентів з новітніми науковими концепціями, гіпотезами, студіями. Це сприяє формуванню в студентів уявлень про науку як динамічну систему.

Принципи *наступності* й *перспективності* відповідають загальнодидактичним вимогам про необхідність опори наступного на попереднє та про обов'язкове врахування логіки предмета [5, с. 39]. Установлення зв'язку нового матеріалу з наступним і підготовка студентів до сприйняття окремих тем курсу відбувається за допомогою принципу перспективності. Якщо викладач при організації занять не передбачає зв'язку з наступним матеріалом, який буде вивчатися пізніше, то не буде створюватися база для міцного системного засвоєння наступних тем і розділів.

Закріплення одержаних знань та формування необхідних практичних умінь і навичок відбувається за допомогою принципу *зв'язку теорії з практикою*. Принцип зв'язку теорії з практикою передбачає зв'язок викладання з життям, формування вмінь застосовувати набуті знання, вміння й навички в практичній, професійній та суспільній діяльності.

Дотримання принципу *свідомості* передбачає глибоке розуміння навчального матеріалу й осмислене засвоєння знань, умінь і навичок, усвідомлення завдань і майбутньої праці, пробудження інтересу до неї, потреби в правильному її використанні, уміння творчо застосовувати здобуті знання в житті [5, с. 43]. Для свідомого засвоєння мовних фактів застосовуються розумові операції аналізу, синтезу, конкретизації, порівняння та ін., оскільки свідоме засвоєння забезпечується пізнавальною діяльністю студентів. Активність пізнавальної діяльності залежить від уміння викладача привернути увагу студентів до мовного

матеріалу, роз'яснити його практичну цінність і життєву значущість, а також творче, нестандартне застосування різних методів і прийомів, використання вправ і завдань різної складності, цікавих завдань.

Однією з умов свідомого засвоєння мовного матеріалу є дотримання принципу *наочності*. Конкретизація та узагальнення мовного матеріалу здійснюється за допомогою посібників, таблиць, схем з використанням технічних засобів навчання. Наочність сприяє оволодінню абстрактними поняттями, активізує увагу студентів, їхнє мислення. Сучасні технічні засоби дають змогу проводити мультимедійні лекції.

Погоджуємося з думкою В. Дьяченка: „Система принципів навчання у наш час – це не тільки основні орієнтири перебудови навчально-виховного процесу, але й певна гарантія того, що створюється дійсно сучасний навчально-виховний процес, який відповідає соціальному замовленню, забезпечує найбільш високі результати у нинішніх суспільно-історичних умовах” [3, с. 172]. Продуктивними і перспективними автор вважає принципи завершення навчання; невідкладної і безперервної передачі знань; різноманітності тем, завдань, обов'язків; всезагального співробітництва і товариської взаємодопомоги; навчання за здібностями; різновікового і різнорівневого колективу; педагогізації діяльності кожного учасника навчальних занять; інтернаціоналізації процесу навчання або навчання на дво- і багатомовній основі [3, с. 179].

Провідними характеристиками вищої освіти стають системність, творча активність викладача і студента, формування наукового мислення, створення особистісно орієнтованого освітнього простору, суб'єкт-суб'єктний характер відносин викладача і студента тощо. Переорієнтація освіти на відродження духовності народу, на пріоритет особистість студента передбачає реалізацію у процесі навчання лінгвістичних дисциплін принципів демократизації, гуманізації й гуманітаризації, національного спрямування, неперервності, неподільності навчання й виховання, що розглядають людину як неповторну цілісність, активну, творчу, вільну й національно свідому особистість, створюють умови для її саморозвитку й самоактуалізації.

Успішному впровадженню модульної технології сприятиме дотримання принципів, розроблених П. Юцявичене (модульності, мотиваційного спрямування, структурованості змісту навчання, динамічності, діяльності, гнучкості, усвідомленої перспективи, різнобічності методичного консультування, паритетності) [9].

Безумовно, крім названих загальнодидактичних, у навчанні лінгвістичних дисциплін важливими є специфічні принципи, що зумовлюють методично правильну організацію навчального процесу. Так, Н. Голуб у навчанні риторики визначає такі специфічні принципи: культуровідповідності, ціннісний, стимулювання самостійності й творчості, життєвої перспективи, пріоритету практики, емоційності, цілісності й інтеграції, активізації взаємовпливу навчання риторики і мови,

стилістики, культури мови, гармонізуючого діалогу [2]. На думку дослідниці, це означає, що змістове наповнення занять з риторики повинне відображати особливості культури українського народу, привертати увагу і спрямовувати учасників навчального процесу до споконвічних цінностей, що мають стати у їхньому житті пріоритетами [2].

Ми визначаємо такі специфічні принципи, на які спирається методика викладання всіх лінгвістичних дисциплін у вишах, зокрема: принцип розвивального й виховуючого навчання, принцип фундаментальності освіти та її професійної спрямованості, принцип поєднання індивідуальних і колективних форм навчання, принцип соціокультурної відповідності.

Принцип розвивального й виховуючого навчання виражає провідну мету функціонування педагогічної системи, пов'язує основні педагогічні категорії (виховання, навчання, освіти).

Принцип фундаментальності освіти та її професійної спрямованості вимагає правильного співвіднесення орієнтації на широку ерудицію та вузьку спеціалізацію, фундаментальність і технологічність у процесі підготовки й у результатах навчання, загального розвитку особистості й розвитку спеціальних професійних здібностей особистості. Нам імпонує думка Р. Піонової щодо пріоритету в діяльності сучасної вищої школи принципу професійного спрямування навчання, суть якого полягає у максимальному наближенні навчальних дисциплін до майбутньої професії. [4]. Від урахування цього принципу, на нашу думку, значною мірою залежить формування індивідуально й професійно важливих якостей, розвиток педагогічних здібностей студентів.

Дотримання принципу поєднання індивідуальних і колективних форм навчання забезпечує оптимальний баланс між ними, що сприяє якісному опануванню навчальної інформації, формуванню стійких умінь і навичок.

Принцип соціокультурної відповідності зумовлює змістове наповнення занять лінгвістичних дисциплін, добір дидактичного матеріалу, що, на наш погляд, повинен відображати особливості культури українського народу, сприяти усвідомленню студентами мови як носія культурних цінностей, основи професійного становлення людини, засобу формування мовної картини світу.

Комплексний підхід до визначення закономірностей, принципів навчання лінгвістичних дисциплін сприяє раціональному добору методів, прийомів і засобів, адекватних змістові навчання.

Урахування загальнодидактичних принципів, які спрямовують викладача на достовірний, умотивований, систематичний виклад та передбачають зв'язок теорії з практикою й спрямовані на осмислене засвоєння мовного матеріалу, становлять основу для вдосконалення комунікативно-мовленневих умінь і навичок.

Перспекиви подальшого дослідження вбачаємо у розробці методичних рекомендацій щодо викладання курсу „Методика

викладання лінгвістичних дисциплін” у магістратурі для викладачів вищих навчальних закладів.

Список використаної літератури

1. Булатова О. С. Искусство современного урока : [учеб. пос. для студентов высших учеб. заведений] / О. С. Булатова. – М. : Академия, 2006. – 256 с. **2. Голуб Н. Б.** Риторика у вищій школі / Н. Б. Голуб. – Черкаси : Брама-Україна, 2008. – 408 с. **3. Дьяченко В. К.** Дидактика / В. К. Дьяченко. – М. : Народное образование, 2006. – Т. 1. – 400 с. **4. Пионова Р. С.** Педагогика высшей школы : учеб. пос. / Р. С. Пионова. – Мн. : Выш. шк., 2005. – 303 с. **5. Плиско К. М.** Принципы, методы і форми навчання української мови : теоретичний аспект / К. М. Плиско. – Х. : Основа, 1995. – 240 с. **6. Подласый И. П.** Педагогика. Новый курс : учеб. для студентов пед. вузов : в 2 кн. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999 – .Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 1999. – 576 с. **7. Словник-довідник** з української лінгводидактики : навч. посіб. / кол. авт. за ред. М. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2003. – 149 с. **8. Текучев А. В.** Методика русского языка в средней школе / А. В. Текучев. – 3-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1980. – 414 с. **9. Юцявичене П. А.** Теория и практика модульного обучения / П. А. Юцявичене. – Каунас : Швиеса, 1989. – 272 с.

Горошкіна О. Лінгводидактичні засади викладання курсу „Методика викладання лінгвістичних дисциплін” у магістратурі

У статті зроблено спробу визначити мету, завдання курсу „Методика викладання лінгвістичних дисциплін”, закономірності, загальнодидактичні й специфічні принципи навчання лінгвістичних дисциплін у вищих закладах освіти.

Ключові слова: лінгводидактика, закономірності, принципи навчання.

Горошкина Е. Лингводидактические основы преподавания курса «Методика изучения лингвистических дисциплин» в магистратуре

В статье сделана попытка определить цель, задания курса «Методика изучения лингвистических дисциплин», закономерности, общедидактические и специфические принципы обучения лингвистическим дисциплинам в высших учебных заведениях. Особое внимание уделено принципам научности, последовательности и перспективности, связи теории с практикой, фундаментальности образования и его профессиональной ориентированности.

Ключевые слова: лингводидактика, закономерности, принципы обучения.

Goroshkina N. Linguodidactic Basics of Teaching the Course “Methods of Studying Linguistic Disciplines” in the Master

The article is an attempt to define the goal, set a course “Methods of studying linguistic disciplines,” laws, general didactic and specific principles of teaching linguistic disciplines in higher education. Special attention is paid to the principles of science, sequence, and prospects, the connection between theory and practice, the fundamental education and vocational orientation.

Key words: Didactics, laws, principles of teaching.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Пентилюк М. І.

УДК 378.011.3:332.2–051:81’27

О. Данкєєва

**СКЛАДНИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ЗЕМЛЕВПОРЯДНИКА**

Останнім часом приділяється все більше уваги проблемам формування професійної компетентності студентів. У кінці ХХ століття дослідники звернулися до професійної компетентності як педагогічної проблеми, що набуває особливої значущості у зв’язку з поширенням ідей гуманізації й гуманітаризації освіти.

У процесі розвитку суспільства зростає роль кваліфікованих фахівців будь-якої галузі виробництва, у тому числі землевпорядної. Суспільство потребує високопрофесійного землевпорядника, який глибоко знає фахові дисципліни, нормативні документи в цій галузі, має сформовані вміння раціонального використання земельних ресурсів.

Це стимулює виокремлення педагогічних умов, розробку відповідних моделей формування професійної компетентності майбутнього землевпорядника.

Українські та російські вчені приділяють належну увагу дослідженню проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі, зокрема таким її аспектам, як організація навчального процесу (А. Алексюк, С. Архангельський, В. Беспалько, Н. Ничкало, О. Пехота, С. Сисоєва, С. Харченко та ін.), формуванню різних галузевих спрямувань (В. Байденко, Н. Кузьміна, О. Локшина, О. Овчарук, А. Хуторської та ін.). Однак, крім досліджень окремих аспектів професійної підготовки майбутніх землевпорядників, зокрема застосування інформаційних технологій (Т. Кристопчук), змістового наповнення фахової підготовки (П. Колодій, С. Перій та ін.), відсутні розвідки, які б цілісно репрезентували модель формування професійної